

KIFAB i Kalmar AB
Box 611
391 26 Kalmar

Norrgård 1, utlåtande om kulturvärde och ändringar

Bakgrund

På uppdrag av KIFAB har undertecknad ombetts sätta samman ett utlåtande avseende kulturvärde och eventuella ändringar. Utlåtande ska fungera som ett underlag vid diskussioner om byggnadens framtid. Försäljning av byggnaden planeras och man funderar över möjlig ändrad användning. Dagens detaljplan föreskriver skola men med beslutade och pågående satsningar på skolor i centrala Kalmar samt ett förväntat överskott av kontorslokaler som skapas genom universitetets omlokalisering till hamnen tar den aktuella utredningen sitt avstamp i möjligheten att istället tillskapa bostäder för vilket det förväntas finnas fortsatt stark efterfrågan. Kalmar är känd som en stad som har bevarat mycket av sin äldre bebyggelse. En förutsättning har varit viljan att använda de äldre byggnaderna på nya sätt utan att avgörande kulturhistoriska värden går förlorade. Det är i denna anda som KIFAB nu vill lämna vidare byggnaden till ny ägare.

Utlåtandet har skrivits efter ett platsbesök och en diskussion med arkitekt, Johan Lunde på Atrio Arkitekter Kalmar AB, som också är anlitad av KIFAB. Byggnaden kallas i yttrandet genomgående för Norrgård.

Kort historik

Norrgård började byggas 1847 efter ritning av arkitekt CT Chiewitz. Beställare var Fröbergiska stiftelsen med donationsmedel från köpmannen Magnus Gudmundsson Fröberg. Syftet var att skapa en inrättning för *erwårderliga tider till vanvårdade och vanartige barns försörjning och uppfostran till sedlige, nyttige och arbetsamma Människor....* Barnen skulle komma från Kalmar stad men också från angränsande socknarna, Kalmar landsförsamling, Hossmo, Ljungby, Dörby, Förlösa, Åby och Kläckeberga. Drivande kraft i stiftelsen var C O Posse och senare hans svärson Emil Key. För att få inspiration till skolprojektet åkte Emil Key på 1870-talet ut i Europa för att studera liknande skolor och inrättningar. Som sekreterare på resan följde senare välkända dottern Ellen Key med. Norrgård stod klar 1850 men fonden hade dåligt med medel och därför började inte byggnaden användas på allvar förrän flera år senare. Först fungerade den som extra lokal för Malmskolan och Tullskolan och för enstaka större fester.

År 1875 öppnade skolan på riktigt och snart tog man emot mellan 60-70 pojkar för undervisning i teoretiska och praktiska ämnen. Praktiska ämnen barnen kunde lära sig var bl a skomakeri, bakning, snickeri och trädgårdsskötsel. Skolan drev också jordbruk och på området fanns bl a en ladugård och trädgårdsmästarbostad. Huvudbyggnaden hade vid denna tid envånings putsade flyglar mot väster som kompletterades av ytterligare en tvärställd byggnad över gården. Eleverna bodde på skolan och hade sin

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon

 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se

Webb kalmarlansmuseum.se

egen blåsorkester. Medelåldern bland eleverna var ungefär 14 år. År 1935 uppmärksammades att elever behandlats illa på skolan och bl a utsatts för misshandel. Det blev rättegång med fällande domar mot de åtalade. Skolverksamhet pågick i byggnaden fram till 1942. Under andra världskriget användes byggnaden av Kalmar-Växjö Försvarsområdesstab efter interiör ombyggnad, men fungerade också under en period som fångläger för tyska soldater. År 1979 flyttade Kalmar Högskola in i lokalerna efter en större invändig ombyggnad. År 1992 revs envåningsflyglarna i väster och ersattes med moderna byggnader i två våningar som sammankopplades med en ny stor byggnad i tre våningar ytterligare en bit västerut. De nya byggnaderna ingick i Högskolan i Kalmars utveckling. Samtidigt skyddades den gamla byggnadsdelen genom q-märkning i detaljplan.

Arkitekten Chiewitz var verksam i Sverige och Finland. Han har bl a ritat Finska Ridarhuset och Nya teatern i Helsingfors. I Sverige anlätades han flitigt av kungahuset bl a till olika projekt i Hagaparken och på Tullgarn.

Aktuellt skydd och kulturhistorisk värdering

I gällande detaljplan från 1996 är byggnaden märkt med q och förklaringen ”Byggnaden får inte rivas. Ändring av byggnad får inte förvanska dess karaktär”. I och med denna detaljplans bestämmelse är byggnaden att betrakta som en ”särskilt kulturhistoriskt värdefull byggnad” enligt Plan- och bygglagens (PBL) benämning, PBL 8 kap 13§ som just säger att sådana byggnader inte får förvanskas. Begreppet förvanskning är inte definierat i vare sig lagtext eller motivtext. Förvanskningförbudet är inget förändringsförbud. Det är de egenskaper som gör byggnaden särskilt värdefull som är skyddade. I tre regeringsrättsdomar har förvanskning ansetts inträffa om ”en väsentlig egenskap går helt förlorad”, om ”åtgärden går ut över byggnadens, och därmed också i åtminstone någon mån områdets särart eller medför att en byggnads genuina karaktär inte behålls” samt om ”åtgärden inte är väl anpassad till husets karaktär avseende en byggnad som har ett känsligt läge i en kulturmiljö”. Som ytterligare klargörande skriver Boverket på ”PBL Kunskapsbanken” att ”Vid prövning av om en åtgärd medför en förvanskning bör det klarläggas om åtgärden förändrar byggnadens karaktärsdrag eller skadar någon av de egenskaper som ligger till grund för byggnadens eller områdets kulturvärden.”

Underhållet av en särskilt värdefull byggnad ska anpassas ”så att de särskilda värdena bevaras”, PBL 8 kap 14§. Alla ändringar ska genomföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden, PBL 8 kap 17§. Dessa krav gäller såväl exteriört som interiört.

Norrgårds kulturhistoriska värde vilar på dess tillkomsthistoria och historiska användning som internatskola för vanartiga pojkar, men också på sin långa historia som viktig institutionsbyggnad i Kalmar stad med stor betydelse för många människor som har relation till verksamheten och byggnaden. Det kulturhistoriska värdet vilar också på byggnadens utmärkande och påkostade arkitektur och väl synliga placering i parkmiljö vid infartsleden Norra vägen. Norrgård är en av stadens första arkitektritade representationsbyggnader. Stilen är typisk för 1800-talets mitt med tydlig inspiration från klassicismen som man ofta återfinner i tidens skolor, banker, teatrar och herrgårdar.

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se

Webb kalmarlansmuseum.se

Viktiga karaktärsdrag exteriört är byggnadens form med mittedel och framspringande flyglar, de flacka plåtklädda taken, betoningen på de horisontella linjerna som ger byggnaden en vilande karaktär, den rika putsartikuleringen, fönstersättning och den kraftigt utsmyckade taklisten och takfrisen. Byggnaden har äldre träfönster i hög kvalitet (kopplade, hantverksmässigt utförda, med genomgående spröjs och munblåst glas tillkomna ca 1920), äldre dörrar, puts som till stora delar är ursprunglig samt en färgsättning i gult med mörka fönster som enligt arkivkällor har historisk förankring. Dock har sannolikt inte den ljusare färgsättningen av taklist och fris någon historisk grund. Större förändringar som genomförts tidigare har endast berört byggnadens västra fasad.

Interiört är entréhallen och de två breda trappuppgångarna med stentrappor och valv de mest välbevarade delarna. Det finns också kolonner bevarade i flera lokaler, både synliga och sentida inbyggda i väggar. Till bevarande delar hör också äldre innerdörrar och andra snickerier såsom foder, listverk och bröstningspanel. Den höga takhöjden är ett utmärkande karaktärsdrag i flera av lokalerna trots tidigare ombyggnader. På vinden förvaras idag äldre inredningsdetaljer och gjutformar till fasadornament som långsiktigt bör bevaras. I trapphuset finns också ett föremål som sannolikt användes för att uppmärksamma eleverna på när lektionerna ”ringde in och ut”. Detta föremål hör till huset och ska bevaras.

Norrgård ligger i parkmiljö där många av träden är gamla och ingår i den ursprungliga parkanläggningen. Platsen har lång historia som en ”grön lunga” för staden.

Varsam ändring och ändring utan förvanskning

Norrgård är en fantastisk äldre byggnad med höga kulturhistoriska värden, arkitektoniska kvaliteter och med en vacker placering i parkmiljö. Att utveckla denna byggnad kräver extra omsorg gällande detaljer, material, utformning och placering av eventuella tillägg.

Det mest varsamma vore sannolikt en fortsatt användning som skola eller kontor. Merparten av ändringar som krävs för sådan användning har redan genomförts. KIFAB har dock bett undertecknad fundera över en möjlig konvertering till bostäder. Enkla skisser för en sådan användning har också dragits upp av arkitekten Johan Lunde. Det är med dessa skisser och tillhörande diskussion som bakgrund som denna del av utlåtandet tagits fram. För skisserna har utgångspunkten varit att skapa attraktiva större lägenheter.

Med en diskussion kring bostäder har följt frågor kring *planlösning och interiöra detaljer, önskemål om balkonger och uteplatser samt frågor kring möjligheten att inreda vindsvåningen.*

Planlösning och interiör:

Entréhallen är ett monumentalt rum. Rummets storlek, det vackra stengolvet, de kraftiga kolonnerna och pilastrarna och de många ljusinsläppen bidrar alla till rummets storhet. För att uppfylla krav på varsamhet och förvanskningförbud bedömer undertecknad att rummet måste bevaras så man kan uppfatta dess fulla storlek, rymd, ljusinsläppen och de ursprungliga byggnadsdetaljerna. En återställning av marmoreringsarbeten, färgsättning mm skulle med fördel kunna göras. Eventuellt skulle rummet

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00**E-post** info@kalmarlansmuseum.se**Webb** kalmarlansmuseum.se

kunna avdelas med någon lätt glasvägg för att möjliggöra någon mer funktion/uppdelning av rummet. Med fördel skulle moderna dörrpartier kunna tas bort (sannolikt inte möjligt p g a brandskydd). Befintliga äldre dörrpartier bör bevaras.

Trapporna med sina stentrappor och valv är också en del av byggnaden som måste bevaras och ej påverkas av eventuell ny planlösning.

På de olika våningsplanen finns bevarade kolonner. Dessa är också en del av byggnadens ursprungliga inredning som så långt som möjligt måste skyddas vid en eventuell framtida ombyggnad. Det är också viktigt att äldre dörrar och andra snickerier såsom foder, listverk och bröstningspanel bevaras så långt som möjligt.

Balkonger och uteplatser:

Norrgård är en tydlig institutionsbyggnad med en rikt dekorerad putsad fasad. Byggnaden ligger i en parkmiljö där allmänheten har tillträde. Balkonger på dessa fasader är ett främmande inslag. Dock har större förändringar redan tidigare genomförts på den västra fasaden som idag också är delvis sammanbyggd med moderna byggnader. I det förslag till ombyggnad som har diskuterats har möjligheten att frilägga den västra fasaden från tillbyggnader varit ett alternativ. I och med att denna västra fasad redan är starkt påverkad av moderna tillägg och numera upplevs som en tydlig baksida ser undertecknad en möjlighet att förlägga några balkonger till denna fasad. Balkongerna bör inte vara så många, vara symmetriskt placerade och utförda i hög kvalitet med smidda räcken. Nya balkongdörrar måste tillverkas i trä med befintliga fönster som förlaga.

Att placera balkonger på övriga fasader bedömer undertecknad som mycket tveksamt med hänvisning till förvanskingsförbudet.

På flyglarnas fasader mot innergården i öster har tidigare funnits ingångar, vilket idag är markerat i putsen. Att här ta upp nya dörrar för utgång till en uteplats i markplan ser undertecknad som en möjlighet. Nya fönsterdörrar måste tillverkas i trä med befintliga fönster som förlaga.

Möjligen kan man också tänka sig att ta upp större muröppningar för en eller två fönsterdörrar med utgång till uteplats i markplan på fasaderna mot norr och söder. Dock måste man betänka att byggnaden ligger i parkmiljö och att tydlig privatisering av ytor kring byggnaden kan vara en fråga som både påverkar upplevelsen av parken och upplevelsen av byggnaden. En sådan privatisering av mark kan ur kulturhistoriskt perspektiv däremot vara möjlig längs med den västra fasaden. Eventuella nya fönsterdörrar måste tillverkas i trä med befintliga fönster som förlaga.

Inredande av vindsvåning:

Vinden är idag full av installationer som, enligt arkitekten, till stora delar inte skulle behövas vid konvertering till bostäder. Möjligheten att inreda delar av vinden till bostäder har därmed diskuterats. För detta krävs ljusinsläpp. Några takfönster placerade i takfallet mot väster ser undertecknad som fullt möjligt, kanske även mot öster så länge de inte uppfattas från Norra vägen. Några varsamt placerade

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se

Webb kalmarlansmuseum.se

och smäckt utförda takkupor mot väster bör också kunna vara möjligt. Inter heller dessa bör vara synliga från Norra vägen.

Liselotte Jumme

Enhetschef Bebyggelseenheten

Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden

Gatuadress

Skeppsbrogatan 51, Kalmar

Postadress

Box 104, S-392 21 Kalmar

Bankgiro

435-7232

Org. nr.

832400-4087

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se

Webb kalmarlansmuseum.se

